

Флуд Дар'я Валентинівна
(наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Яворська Т. М.)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ БІБЛІОТЕК: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Цифрові технології останнім часом стрімко розвиваються, змінюючи всі сфери життєдіяльності суспільства.

Сучасний етап розвитку суспільства дає можливості вільного та рівного доступу до різноманітної інформації та знань, призводить до появи нових форм її зберігання. Актуальним стало створення цифрових бібліотек як важливого напрямку розвитку світової інформаційної сфери. «Цифрові технології змінили сутність сучасних бібліотек, що не лише підлаштовуються під нові реалії, а загалом переосмислюють свою місію в суспільстві. По всьому світу бібліотеки поступово трансформуються в інтелектуальні центри і технологічні хаби, в яких можна отримати безкоштовний доступ не тільки до інформаційних ресурсів, а й до комп'ютера, інтернету, комфортного, зручного робочого простору. А все частіше – і до найостанніших технологічних напрацювань» [1, с. 58].

Сьогодні цифрові бібліотеки створені та функціонують і у глобальному масштабі (наприклад, Світова цифрова бібліотека (World Digital library – WDL)), і в окремих бібліотеках відбувається оцифрування бібліотечних фондів та колекцій.

Цифрова бібліотека – це система, яка забезпечує доступ до цифрових джерел інформації, тобто всі матеріали зберігаються у цифровому форматі. Це можуть бути електронні книги, наукові статті, мультимедіа, бази даних, різноманітні електронні ресурси тощо. Зібрання може містити також переведені в електронну форму зображення скульптур, картин, моделей та будь-яких інших експонатів тощо.

Однією з найбільш важливих переваг цифрової бібліотеки є можливість отримати доступ до цифрових джерел із будь-якого місця світу та у будь-який час.

Переваги цифрової бібліотеки:

1. Доступність: цифрова бібліотека дає можливість доступу до інформації із будь-якого місця світу та у будь-який час.
2. Збереження: відомості, зібрані в цифровій бібліотеці, зберігаються на серверах, що дає змогу уникнути втрати даних.
3. Мобільність: відвідувачі цифрової бібліотеки можуть легко переміщатися з однієї сторінки на іншу, незалежно від того, де вони знаходяться фізично.
4. Швидкість: оскільки всі дані зберігаються в електронному форматі, пошук та навігація даними значно швидші та ефективніші.
5. Економія часу та коштів: цифрова бібліотека дає змогу економити час та кошти, оскільки не потрібно витрачати час на пошук та пересування до фізичної бібліотеки.
6. Доступність для людей з обмеженими можливостями: цифрова бібліотека є доступною для людей з різними формами обмежень, оскільки дає змогу збільшення шрифту та використання програмного забезпечення для читання електронних джерел.

Однак розвиток цифрової бібліотеки також має свої виклики та проблеми, серед яких:

1. Авторське право: деякі автори не дозволяють використання їхніх матеріалів у цифровій бібліотеці, що може обмежувати доступність джерел інформації.
2. Якість: якість джерел інформації в цифровій бібліотеці може бути неоднаковою, оскільки більшість джерел розміщується від користувачів, а не від офіційних джерел.
3. Надійність: сервери цифрової бібліотеки можуть бути вразливими до кібератак, що може призвести до втрати даних.
4. Нестача знань: деякі користувачі можуть не мати достатньої кваліфікації для використання цифрових джерел, що може обмежувати їхній доступ до інформації.
5. Вартість: створення та підтримка цифрової бібліотеки може бути досить дорогим процесом [2].

Усі ці проблеми можуть бути вирішені за допомогою розробки ефективних систем управління та забезпечення якості даних, а також вивчення потреб користувачів та встановлення правил доступу до даних.

Одним зі способів вирішення проблеми авторських прав є співпраця з видавництвами та авторами, щоб домовитися про умови використання їхніх матеріалів в цифровій бібліотеці. Також можуть бути використані методи авторського права, такі як ліцензування та цифрові права, щоб захистити права автора та забезпечити доступність джерел інформації.

Щодо якості та надійності джерел інформації, важливо розвивати системи управління даними, які забезпечують відповідність джерел стандартам якості та безпеки даних. Також важливо розробляти методи перевірки та оцінки якості джерел інформації, щоб забезпечити їх достовірність та коректність.

Для забезпечення надійності та безпеки серверів цифрової бібліотеки можна використовувати методи кібербезпеки, як-от захист від злову та відновлення даних. Важливо також регулярно здійснювати резервне копіювання даних, щоб запобігти їх втраті в разі збоїв системи.

Навчання користувачів використанню цифрових джерел може бути проведене шляхом створення навчальних програм, які надають інформацію про використання різних видів джерел інформації та методів пошуку. Також можуть бути створені додаткові інструменти та довідкові матеріали для покращення досвіду користувачів.

Щодо вартості, можна розглядати декілька моделей фінансування, як-от підписки, реклами, дотації, пожертвування та спонсорства. Кращим вибором може бути модель підписки, яка дає змогу заробляти на послугах цифрової бібліотеки та забезпечувати фінансову стабільність. Однак важливо розробляти гнучкі та адаптивні моделі, щоб дати змогу користувачам з різними рівнями доходу та інтересами мати доступ до цифрової бібліотеки.

Іншим викликом для розвитку цифрової бібліотеки є різноманітність доступу до технологій та інтернету у різних країнах та регіонах. Для розв'язання цієї проблеми можна використовувати різні методи, як-от розвиток мережі Інтернет, збільшення доступності комп'ютерів та мобільних пристроїв, створення центрів доступу до інтернету та надання технічної підтримки.

До того ж зростання кількості цифрових джерел інформації може призвести до проблеми інформаційної перенасиченості, коли користувачі затоплені великою кількістю інформації та не можуть знайти необхідну інформацію. Щоб запобігти цій проблемі, важливо розробляти ефективні інструменти пошуку та фільтрації, які допоможуть користувачам швидко знайти необхідну інформацію та оцінити її якість.

Отже, останні дослідження та публікації на тему розвитку цифрової бібліотеки свідчать про те, що ця галузь знаходиться на стадії активного розвитку і є важливим напрямом для подальшої розбудови інформаційного суспільства. Розвиток цифрової бібліотеки має безліч можливостей для забезпечення доступу до великої кількості джерел інформації та знань. Однак цей процес вимагає розробки ефективних методів збору, зберігання та поширення інформації, а також вирішення різних викликів, як-от фінансування, доступність технологій та інтернету, проблеми інформаційної перенасиченості. Цифрова бібліотека може стати могутнім інструментом для навчання, дослідження та розвитку людства, але її успіх залежить від того, як ефективно будуть вирішені ці виклики.

Однак разом з можливостями, які дає цифрова бібліотека, існують і виклики, які потрібно вирішувати. Зокрема, цифрова бібліотека потребує стабільного забезпечення безпеки, а також має високі вимоги до якості контенту. До того ж важливо забезпечити доступність цифрової бібліотеки для всіх категорій користувачів, зокрема і для людей з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Яворська Т. М. Цифрові тренди розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві. *Інформація та соціум*: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. 25 черв. 2020 р. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 58.
2. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6. С. 3–7.
2. Електронна бібліотека «Україніка» – інтегрований національний електронний інформаційний ресурс. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

3. Бруй О. Національна електронна бібліотека: як це працює і навіщо Україні. *Культура читання і мистецтво книговидання*. 2021. URL: <https://chytomo.com>
4. Архів української періодики онлайн. *Libraria*. URL: <https://libraria.ua>
5. Кравченко В. Культура і цифрові технології: від традиції до інновацій. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2019. С. 62–69.
6. Потапенко О. Розвиток цифрової бібліотеки в Україні: тенденції та виклики. *Бібліотека*. 2019. № 7–8. С. 3–11.
7. Шевченко А. Цифрові технології у розвитку наукових бібліотек України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. № 70. С. 82–91.
8. Германчук О. Сучасний стан розвитку національної цифрової бібліотеки України. *Наукова бібліотека: наук.-теорет. журн.* 2019. № 7. С. 49–56.
9. Мельник І. Цифрові бібліотеки в Україні: реалії та перспективи розвитку. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2017. № 1. С. 137–139.

Шафранова Дар'я Дмитрівна
(наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Яворська Т. М.)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

АДВОКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

Сьогодні адвокаційна діяльність заповнила більшість сфер. Слово «адвокат» ми можемо почути усюди, але асоціація з ним у нас викликає вузьке уявлення, зокрема закони, фільми, суди, кримінальний світ. Насправді це не так. Багато людей та організацій сьогодні відстоюють свої права у різних сферах життєдіяльності. Нещодавно з'явилась адвокаційна діяльність у бібліотеках. На перший погляд здається, що це дивно, але насправді світ рухається уперед до сучасних і нових технологій, і бібліотеки – не виняток. Якщо порівняти теперішню бібліотеку і ту, яка була 20–30 років тому, то можна знайти багато позитивних змін.

Нині ефективно використовується адвокація бібліотек, що є важливим складником їх діяльності. Завдяки їй бібліотеки можуть вирішувати важливі питання, проблеми, популяризувати свої ресурси, сервіси, послуги.

Питання адвокаційної діяльності бібліотек досліджувалось вітчизняними науковцями, серед яких: С. Барабаш, В. Загуменна, В. Пашкова, В. Кучереносов та ін.

Бібліотека завжди була осередком культури та розвитку. Існує в суспільстві думка, що бібліотеки не потрібні, адже для того, щоб знайти інформацію, почитати книгу, знайти потрібний матеріал, – таку можливість нам дає інтернет, у якому можна не виходячи з дому знайти усе, що потрібно. Але насправді це не так. Більшість людей продовжують і сьогодні користуватися бібліотекою, тому що саме сучасна бібліотека пропонує зручне середовище, різні послуги (навіть той самий інтернет) та свою допомогу у задоволенні інформаційних потреб користувачів.

Сучасна бібліотека – це механізм для подолання бар'єрів, що існують через різницю у можливостях користування ресурсами, технологіями та навчанням. Головне завдання – це знайти дієвий спосіб зацікавити читача [1].

Але незважаючи на різні цікаві та корисні послуги, сучасні сервіси бібліотек, деякі проблеми все ж існують, (наприклад, фінансування різних книгозбірень, захист інтересів бібліотек та користувачів, просування бібліотек як важливого соціального аспекту, розуміння зі сторони влади, суспільства, громадян та інше). Саме ці завдання постають перед адвокаційною діяльністю. Адже вкрай важливим є процес представлення інтересів бібліотек і користувачів перед тими, хто уповноважений приймати рішення.